

STORTINGET

Innst. 438 S

(2025–2026)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 5 (2025–2026)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2025

Til Stortinget

1. Innledning

1.1 Ombudsnemndas formål og mandat

Ombudsnemnda skal verne om rettighetene og interessene til Forsvarets personell, herunder Forsvarets veteraner, og skal samtidig medvirke til å effektivisere Forsvaret.

1.2 Langtidsplanen for forsvarssektoren 2025–2036: Forsvarsløftet

1.2.1 FORSVARSLØFTET ER SENTRALT I OMBUDSNEMNDAS ARBEID

Store deler av Ombudsnemndas virksomhet og arbeid i 2025 har knyttet seg til gjennomføringen av langtidsplanen for forsvarssektoren, «Forsvarsløftet». Forsvarsløftet er en historisk stor satsing på Forsvaret, som skyldes den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen og Forsvarets tilstand.

Gjennomføringen av Forsvarsløftet, slik at Stortingets vilje om økt forsvarsevne blir realisert, treffer Ombudsnemndas formål og mandat i sin kjerne.

1.2.2 DEN KOMMENDE PERSONELLØKNINGEN FORPLIKTER

En betydelig personelløkning er ett av grepene som tas i Forsvarsløftet. Ombudsnemnda mener at nødvendig logistikk og støttefunksjoner må være på plass forut for personelløkningen – ikke etter.

Ombudsnemnda er meget bekymret for Forsvarets evne til å få dette til tidsnok.

- Når det gjelder forlegninger og sosiale bygg, viser Ombudsnemnda til eksempelet fra Jørstadmoen leir som forsvarsombudet omtaler i sitt forord.
- Et annet eksempel på en omstendelig del av personellforvaltningen i Forsvaret, som Ombudsnemnda hører mye om i sin utadrettede virksomhet, er regimet knyttet til sikkerhetsklareringer. Nemnda ønsker økt fokus på dette og planlegger et møte, seminar e.l. for å belyse situasjonen ytterligere.
- Et tredje behov soldatene forteller Ombudsnemnda om, er bedre kunnskaper innen krigens folkerett. Nemnda synes det er positivt at Forsvarets reviderte manual for krigens folkerett er kommet ut, og at forsvarssjefen har besluttet å styrke utdanningen i krigens folkerett for vernepliktige.
- Det er fremdeles et urovekkende stort antall personer som opplever seg utsatt for mobbing og, spesielt, seksuell trakassering i Forsvaret. I lys av dette er Ombudsnemnda bekymret for den kommende personellveksten.

Forsvarsløftet handler om å styrke forsvarsevnen. Ombudsnemnda vil peke på at ivaretagelse av personellet henger sammen med forsvarsviljen. Nemnda mener at forsvarsvilje er en nødvendig forutsetning for forsvarsevne.

1.2.3 FORSVARSLEDELSENS KOMMUNIKASJON RUNDT FORSVARSLØFTET

Ombudsnemnda mener at kommunikasjonsarbeidet i forsvarssektoren aldri har vært viktigere eller mer krevende enn det er nå.

For det første er kommunikasjonsarbeidet krevende på grunn av en viktig og prinsipiell avveining mellom diskusjon og åpenhet, som demokratiet er avhengig av, på den ene siden, og militært hierarki og effektivitet, som både gjennomføringen av Forsvarsløftet og forsvarsevnen er avhengig av, på den andre siden.

For det andre foregår kommunikasjonen og ordskiftet om Forsvarsløftet og Forsvaret på mange arenaer. Sosiale medier legger til rette for rask meningsutveksling mer enn presisjon i innholdet. Det skiller seg fra oppslag i redaktørstyrte medier og omhyggelig utformede leserinnlegg i fagtidsskrifter.

Med den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen som bakteppe får utspill fra den politiske og militære ledelsen av Forsvaret (forsvarssektoren) en grad av oppmerksomhet som er uten sidestykke i moderne tid.

Når forsvarsledelsen uttaler seg om Forsvarsløftet, oppfatter Ombudsnemnda at de gjør det med tanke på helheten. Det er forsvarsevnen i sin helhet som skal løftes.

Forsvarsløftet skal foregå over 12 år, gjennomføringen må være tilpasningsdyktig – ikke minst med hensyn til den teknologiske utviklingen – og det må foretas prioriteringer; alle feil og mangler kan ikke tettes umiddelbart og samtidig. Når forsvarsledelsen uttaler seg om prioriteringer, kan det gi spissede og kontroversielle overskrifter.

Ombudsnemnda har merket seg flere eksempler på at personell både i og utenfor forsvarssektoren synes det er forvirrende og uklart når forsvarssjefen knyttes til utsegn om at Forsvaret ikke skal øve mer, eller at løsningen for Forsvaret ikke er mer penger. På overflaten står slike oppslag i kontrast til oppfattelsen av et forsvarsløft. Det gir grobunn for motforestillinger.

Ombudsnemnda er enig med forsvarsledelsen i at et offentlig ordskifte om Forsvarsløftet er ønskelig, fordi det kan føre til at viktige spørsmål kommer opp i dagen. Det kan dessuten være å foretrekke fremfor motforestillinger som murrer i det stille, og som kan bli til noe mer.

På den annen side kan det være uheldig for hvordan gjennomføringen av Forsvarsløftet skjer, hvis motstridende meninger mellom forsvarsledelsen og andre militære autoritetspersoner skaper usikkerhet om hvem som vet mest og best om nå-situasjonen. Det kan gi inntrykk av splid.

Ombudsnemnda mener ikke at åpenhet og militær gjennomføringsevne nødvendigvis vil være motkrefter. Nemnda ønsker å fremheve at man ikke må undervurdere effekten som forsvarsledelsens kommunikasjon har på Forsvarets personell og samfunnet for øvrig. For-

svarsledelsen må derfor ha et bevisst forhold til kommunikasjon, særlig i en utfordrende tid som denne.

1.2.4 ARBEIDET MOT MOBBING OG SEKSUELL TRAKASSERING

Arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering er en aktuell problemstilling i Forsvarsløftet, ikke minst med tanke på den bebudede personelløkningen og en endring av soldatprofilen.

Resultatene fra den siste spørreundersøkelsen om mobbing og seksuell trakassering i Forsvaret forelå 20. mai 2025.

Forsvarets forskningsinstitutt, som analyserer svarene som kommer inn på spørreundersøkelsen, skriver i sin rapport at omtrent 50 pst. av kvinnelige menige og studenter og unge kvinnelige ansatte i Forsvaret og i Forsvarsmateriell oppgir å ha opplevd seksuell trakassering det siste året.

Under Ombudsnemndas tilsyn hos Forsvarsstaben 5. og 17. november 2025 ble nemnda informert om at Forsvaret opplever at arbeidet mot seksuell trakassering har effekt. Nemnda synes det er positivt at arbeidet har effekt. Når det er sagt, er antallet personer – især unge kvinner – som opplever seksuell trakassering, fremdeles for høyt.

Arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering er nærmere omtalt i punkt 3.2 i innberetningen.

1.3 Ombudsnemndas tilsyn i 2025

1.3.1 OMBUDSNEMNDA HAR GJENNOMFØRT TRE TILSYN I 2025

Ombudsnemndas anser tilsyn som sin viktigste arbeidsform.

Ombudsnemndas tilsyn er regulert i lov om Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret § 4. Som i 2024 har nemnda gjennomført tre tilsyn i 2025. Det ene tilsynet, om utdanningsreformen i Forsvaret, ble påbegynt i desember 2024.

Ombudsnemndas tilsyn er nærmere omtalt på side 10–13. Tilsynsrapportene og Forsvarsdepartementets uttalelse til disse er inntatt på side 25–71.

1.3.2 TILSYNET HOS FORSVARETS SANITET I SESSVOLLMOEN LEIR

Tilsynet hos Forsvarets sanitet ble utført 19.–20. mai 2025 i Sessvollmoen leir.

I tilsynsrapporten skriver Ombudsnemnda blant annet:

«Basert på tilsynet er nemndas inntrykk at Forsvaret, per i dag, ikke har tilstrekkelig beredskap for sanitet i krig.»

Forsvarets sanitet utvikler et program for resiliens og stressmestring, blant annet med bakgrunn i erfarin-

ger gjort fra krigen i Ukraina. Ombudsnemnda mener dette er et viktig arbeid og i kjernen av Forsvarets plikt til å ta vare på personellet.

Tilsynsrapporten ble ferdigstilt 28. oktober 2025, og Forsvarsdepartementets kommentar til rapporten forelå 24. februar 2026. Tilsynsrapporten og Forsvarsdepartementets uttalelse til den er inntatt i årsmeldingen fra side 25.

Nemnda har ikke mottatt opplysninger som tilsier at situasjonen endret seg nevneverdig mellom tilsynet i mai og ferdigstillelsen av tilsynsrapporten i oktober.

1.3.3 TILSYNET OM UTDANNINGSREFORMEN I FORSVARET

Ombudsnemnda besluttet å gjennomføre et tilsyn av utdanningsreformen i Forsvaret. Grunnen til at Ombudsnemnda valgte å gjennomføre et tilsyn av utdanningsreformen, var at nemnda over flere år er blitt fortalt at utdanningsreformen har vært mislykket i praksis.

Misnøyen blant personell og avdelinger i Forsvaret har vært særlig stor når det gjelder «funksjonelt fravær» og hvilke konsekvenser dette medfører for avdelingen, personellet og deres sikkerhet.

Ombudsnemndas hovedkonklusjon på bakgrunn av tilsynet er at prosessen som ledet til utdanningsreformen, ikke var tilstrekkelig utredet i henhold til utredningsinstruksen.

Som hovedpunkter vil Ombudsnemnda trekke frem:

- Konsekvensene ved utdanningsreformen var ikke tilstrekkelig utredet. Daværende forsvarssjef admiral Haakon Bruun-Hanssen advarte om dette, men hans oppfatning og råd ble ikke fulgt av embetsverket i Forsvarsdepartementet.
- Den betydelige kostnadsglidningen i kjølvannet av utdanningsreformen, sammenlignet med det som ble lagt frem for Stortinget, viser at den ikke var tilstrekkelig utredet.
- Under tilsynet har Ombudsnemnda gjennomgående blitt fortalt at utdanningsreformen var toppstyrt fra embetsverket i Forsvarsdepartementet, og at hensynet til økonomisk innsparing i realiteten overskygget alle andre hensyn.

Tilsynet om utdanningsreformen i Forsvaret ble påbegynt 10. desember 2024. Tilsynsrapporten ble ekspedert til Forsvarsdepartementet 29. desember 2025. Fristen for Forsvarsdepartementet til å gi sin uttalelse til tilsynsrapporten var satt til 2. mars 2026. Da denne fristen ble oversittet, ga Ombudsnemnda en tilleggsfrist med utløp 12. mars 2026. Heller ikke denne fristen ble nådd. Forsvarsdepartementets uttalelse til tilsynsrapporten er derfor ikke inkludert i årsmeldingen. Når uttalelsen fra Forsvarsdepartementet foreligger, vil den

bli publisert på Ombudsnemndas nettsider. Tilsynsrapporten er gjengitt på side 39 flg. i årsmeldingen.

1.3.4 TILSYNET HOS FORSVARSSTABEN PÅ AKERSHUS FESTNING

Tilsynet hos Forsvarsstabene ble utført på Akershus festning 5. november 2025. I tillegg var hovedverneombudet og tillitsvalgte for ansatte i Forsvarsstabene invitert til Ombudsnemndas kontor for samtale om arbeidsforholdene i Forsvarsstabene 17. november 2025.

Tilsynet kretset rundt Forsvarsstabens gjennomføring av Forsvarsløftet.

Måten Forsvarsstabene har organisert arbeidet med gjennomføringen av Forsvarsløftet på, sørger for at etatene i forsvarssektoren, herunder forsvarsgrenene i Forsvaret, blir involvert rutinemessig. Gevinsten ved dette er at de som kjenner behovet best, kommer til orde. På den måten kan forsvarsledelsen ta velinformerte beslutninger om hvilke behov som skal prioriteres.

Tilsynsrapporten ble ferdigstilt 16. februar 2026. Forsvarsdepartementet uttalte i brev datert 27. februar 2026 at de tar rapporten til orientering

Ombudsnemndas hovedinntrykk på bakgrunn av tilsynet er at Forsvarsstabens gjennomføring av Forsvarsløftet skjer på en tillitvekkende måte. Prosessene sikrer at samtlige etater og driftsenheter blir hørt, slik at de som kjenner behovet best, kommer til orde, samtidig som forsvarsledelsen stilles i stand til å ta godt opplyste vurderinger av hvilke behov som skal prioriteres.

Rapporten og Forsvarsdepartementets uttalelse er inntatt på side 63 flg. i årsmeldingen.

1.4 Ombudsnemndas og forsvarsombudets møtevirksomhet i 2025

I 2025 har Ombudsnemnda avholdt tre samlinger med eksterne møtepartnere. Møtereferatene, som offentliggjøres fortløpende på nemndas nettsider, er inntatt i årsmeldingen.

I tillegg til virksomheten til Ombudsnemnda som kollegium gjennomfører forsvarsombudet egne avdelingsbesøk og møter etter fullmakt fra nemnda. Forsvarsombudets møtevirksomhet er nærmere omtalt i årsmeldingen.

Årsmeldingen redegjør nærmere for internasjonalt samarbeid.

1.5 Forsvarets veteraner

1.5.1 OMBUDSNEMNDA ARRANGERTE ET SEMINAR FOR VETERANERS RETTSSTILLING

Den 23. og 24. april 2025 arrangerte Ombudsnemnda et seminar om hvorvidt det bør utredes en egen lov om veteraner i Norge. Nemnda tok opp problemstillingen

gen første gang i årsmeldingen for 2023. Seminaret er nærmere omtalt i årsmeldingen.

I Canada og Nederland har man en egen veteranlov. Ombudene fra Canada og Nederland var invitert til seminaret for å fortelle om erfaringer de har gjort seg med sin veteranlovgivning. De var samstemte i sin anbefaling om at også Norge bør ha en egen lov om og for veteraner.

Ombudsnemnda ser positivt på signaler fra regjeringen om å begynne arbeidet med en ny veteranlov tidlig i 2026 og forventer at dette blir fulgt opp uten forsinkelser.

1.5.2 REGJERINGENS TILTAKSPLAN FOR VETERANER (2024–2028)

Ombudsnemnda omtalte regjeringens tiltaksplan for anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av veteraner (2024–2028) i årsmeldingen for 2024. Nemnda mener at tiltaksplanen har mange gode tiltak.

Gjennomføringen av enkelte tiltak er forsinket. Ombudsnemnda skriver mer om dette i årsmeldingen.

1.6 Ombudsnemndas samarbeid med Tillitsvalgtordningen i Forsvaret (TVO)

TVO er en samarbeidsordning mellom soldater og Forsvarets ledelse på lokalt og sentralt nivå og med den politiske ledelsen av Forsvaret. Med sine 500 tillitsvalgte og strukturerte arbeidsform er TVO en viktig kilde for Ombudsnemndas arbeid.

Ombudsnemnda ønsker å styrke sitt samarbeid med TVO. Nemnda mener at TVOs rolle som bindeledd mellom soldatene og Forsvarets ledelse blir særlig viktig når Forsvarsløftet gjennomføres.

TVO er invitert til å gi sitt innspill til Ombudsnemndas årsmelding. Innspillet fra TVO er inntatt fra side 107 flg. i årsmeldingen. Nemnda vil gjengi noen hovedpunkter her:

- I TVOs gjeldende prinsipp-program (2025–2027) legger de særlig vekt på de vernepliktiges beredskap og forståelse av egen rolle i krise og krig.
- I 2025 var «beredskap» tema for TVOs årlige holdningsskapende kampanje, Soldataksjonen. Det var det også i 2024. I 2026 er «krigen» valgt som tema. Det er soldatene selv som velger tema for Soldataksjonen.
- I innspillet til Ombudsnemndas årsmelding skriver TVO:

«I begge tilfellene [at 'beredskap' og 'krigen' er valgt som tema for Soldataksjonen] har soldatene aktivt valgt å fokusere på Forsvarets og sitt eget kjerneoppdrag.

Gjennom aksjonen ber soldatene om et sterkere fokus på mental og fysisk robusthet, og en dypere forstå-

else for krigens brutalitet og de utfordringene som følger med.

Temaene som er valgt viser at soldatene selv tar sin oppgave på alvor. Samtidig synliggjør det et kritisk kompetansebehov som soldatene selv mener ikke er dekket i stor nok grad.»

«Mange soldater opplever usikkerhet rundt sin egen rolle og funksjon i en krise og krig. Selv om man har en tydelig definert stilling i fredstid, kan det være vanskelig å forstå hva denne innebærer i en krigssituasjon, uten at dette er noe soldatene trener og øver aktivt på. Utfordringen treffer soldater i hele Forsvaret, spesielt innenfor støttefunksjoner som velferd, idrett og transport.»

TVO mener at norske skoleelever bør motta obligatorisk undervisning om verneplikten:

«Sett i lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen mener TVO at Forsvaret og staten har et særlig ansvar for å opplyse befolkningen om deres rolle i krise og krig.

Forsvarsviljen i Norge er høy, men hvis de vernepliktige ikke er klar over hva plikten betyr i praksis vil det kunne ha store konsekvenser for samfunnets og soldatenes evne til å mobilisere og stille klare til strid.»

Ombudsnemnda slutter seg til TVOs innspill til årsmeldingen.

1.7 Oppfølging av henvendelser

1.7.1 GENERELT OM OMBUDSNEMNDAS OPPFØLGING AV HENVENDELSER

Ombudsnemndas kontor følger opp henvendelser gjennom telefonsamtaler, ved å ta imot saksdokumenter og ved å bidra til fremdrift og avklaring der det er mulig.

Når henvendelsen krever det, holder forsvarsombudet personlige møter med parten eller partene, på vegne av og etter stående fullmakt fra Ombudsnemnda som kollegium. Møtene finner sted enten på nemndas kontor, hos parten eller på «nøytral» grunn.

1.7.2 FORSVARETS FOREBYGGING OG HÅNTERING AV SELVMORD

I årsmeldingene for 2023 og 2024 har Ombudsnemnda skrevet om Forsvarets forebygging og håndtering av selvmord.

Forsvaret er i ferd med å ferdigstille en skriftlig prosedyre for hva militære sjefers skal foreta seg i tilfelle selvmord. Prosedyren blir trolig satt i kraft i løpet av 2026.

At det blir utarbeidet en slik prosedyre, er i tråd med Ombudsnemndas anbefaling i årsmeldingen for 2024. Nemnda synes det er positivt at det kommer en slik prosedyre. Nemnda vil holde seg orientert om prosedyren og hvordan den blir praktisert.

1.7.3 HVILETIDSBESTEMMELSER OM BORD PÅ FORSVARETS FARTØY

Den 2. juni 2022 var Ombudsnemnda på tilsyn hos Sjøforsvaret på Haakonsværn orlogsstasjon. En av nemndas konklusjoner på bakgrunn av tilsynet var at det heftet juridiske utfordringer ved sikkerhetsstyringen i Sjøforsvaret. Det gjaldt blant annet et juridisk tomrom for hviletidsbestemmelser for personell om bord på fartøy på tokt.

I sin uttalelse til tilsynsrapporten, datert 31. oktober 2022, skrev Forsvarsdepartementet at de juridiske utfordringene ble tatt hånd om av en arbeidsgruppe, som ble nedsatt i kjølvannet av KNM «Helge Ingstad»s havari. Arbeidsgruppen hadde så langt levert tre delutredninger, blant annet om arbeids- og hviletidsbestemmelser, og var i gang med en fjerde. Nemnda ble opplyst om at arbeidet hadde høy prioritet i Forsvarsdepartementet.

Ombudsnemnda har i løpet av 2025 mottatt flere bekymringsmeldinger om at situasjonen for hvile- og arbeidstid om bord Forsvarets fartøy fremdeles er uavklart.

Av hensyn til sikkerheten til Forsvarets personell – og til sjøsikkerheten i sin alminnelighet – mener Ombudsnemnda at denne saken snarest må avgjøres av Forsvarsdepartementet.

1.7.4 FORSVARSBYGG-MODELLEN FOR EIENDOM, BYGG OG ANLEGG

I årsmeldingen for 2023 skrev Ombudsnemnda på side 3:

«Nemnda mener at

Forsvarsbygg-modellen, som innebærer at Forsvaret leier bygninger og vedlikeholdet av dem av en annen etat, er moden for revisjon.»

I årsmeldingen for 2024 omtaler Ombudsnemnda et tilsyn hos Cyberforsvaret i Jørstadmoen leir. Nemnda sluttet seg til Cyberforsvarets beskrivelse av de systematiske utfordringene som ligger i Forsvarsbygg-modellen, se årsmeldingen for 2024 side 21 og 26.

Også i 2025 har Ombudsnemnda mottatt flere henvendelser fra personell i Forsvaret som angår Forsvarsbygg-modellen. Opplysningene til nemnda kan sammenfattes slik: Samarbeidet med Forsvarsbygg lokalt er meget godt, men byggeprosessene er meget omstendelige og kostnadene meget høye.

Ombudsnemnda vil gjenta sitt budskap fra 2023: Nå som Forsvaret og forsvarsevnen skal styrkes betraktelig – og raskt – tyder mye på at Forsvarsbygg-modellen slik den fungerer i dag, er uegnet.

1.7.5 SOLDATENES PERSONLIGE BEKLEDNING OG UTRUSTNING («PBU»)

Tillitsvalgte har informert Ombudsnemnda om at flere soldater ikke får utlevert tilstrekkelig eller riktig bekledding. I Sjøforsvaret og Luftforsvaret merkes manglene allerede på rekruttskolen, og det er også et vedvarende problem ved flere leirer i Hæren.

Artiklene som mangler, er blant annet ullbøff (som varmer hals og nakke), lue, netting (ullundertøy) og Jervenduk. Mangelen på tilstrekkelig PBU fører til at mange soldater får feil størrelse på blant annet soveposer og stridshansker. Problemet er spesielt tydelig i Nord-Norge, der værforholdene stiller strenge krav til utstyr og bekledding. Enkelte avdelinger, både i Luftforsvaret og i Hæren, har valgt å kjøpe bekledding til soldatene direkte for å bøte på manglene. De tillitsvalgte synes dette er positivt, men peker samtidig på at en slik løsning ikke sørger for kvalitetssikring av artiklene.

Ombudsnemnda mener at hensynet til soldatenes sikkerhet og helse bør veie svært tungt under gjennomføringen av Forsvarsløftet. Nemnda forstår at Forsvaret har behov for å kunne gjøre det beste ut av situasjonen slik den er, for eksempel gjennom direkte anskaffelser, når alternativet enten er at soldatene ikke får trening, eller at de skader seg. Nemnda mener at behovet for PBU er forutsigbart. Det bør ikke være nødvendig å improvisere i nevneverdig grad. I en krise- eller krigssituasjon vil forbruk og slitasje sannsynligvis øke. Tilstrekkelig lagerbeholdning for slike situasjoner vil kunne forbedre situasjonen for soldater i fredstid. Nemnda mener at Forsvarets plikt til å gi soldatene riktig PBU er særlig streng der aktiviteten og/eller klimaet innebærer høyere risiko for skade.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ronny Aukrust, Sverre Myrli, Kari Baadstrand Sandnes og Lise Selnes, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen, Pål Morten Borgli, Lars Rem og Aina Stenersen, fra Høyre, Liv Kari Eskeland, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Senterpartiet, Geir Pollestad, fra Rødt, Hege Bae Nyholt, fra Miljøpartiet De Grønne, Julie E. Stuestøl, og fra Kristelig Folkeparti, Jonas Andersen Sayed, viser til Dokument 5 (2025–2026) Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret.

Komiteen vil understreke viktigheten av Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret (Ombudsnemnda) og

deres funksjon. Ombudsnemnda og forsvarsombudet gjør etter komiteens syn en svært viktig jobb.

En urolig verden med en mer spent sikkerhetspolitisk situasjon enn på lenge stiller store krav til Forsvarets personell, og etter komiteens syn er det viktig at en da har ordninger og systemer som ivaretar og verner interessene til personellet.

Komiteen viser til at det er bred politisk enighet om en kraftig opptrapping av Forsvaret gjennom langtidsplanen for forsvarssektoren (LTP) – Forsvarsløftet. En slik opptrapping er krevende for alle parter, og Ombudsnemnda har her en svært viktig rolle fremover, for å sikre at Stortingets intensjoner og personellens interesse blir ivaretatt. Komiteen viser til at en slik opptrapping vil kreve en vesentlig personelløkning.

Komiteen vil påpeke at en større satsing på Forsvaret – med vesentlig personelløkning – er utfordrende når det gjelder eiendom, bygg og anlegg, og har merket seg eksempelet Ombudsnemnda viser til angående mangelfulle idretts- og velferdsfasiliteter i Jørstadmoen leir. Komiteen forutsetter at å få lukket denne type avvik, både på Jørstadmoen og andre steder, har høy prioritet i Forsvarsdepartementet.

Komiteen registrerer at Ombudsnemnda tar opp forhold tilknyttet sikkerhetsklareringer. Dette er et tema som er tatt opp en rekke ganger, og komiteen har merket seg at nemnda vil jobbe videre med dette. Komiteen forutsetter at Forsvarsdepartementet har merket seg dette og bidrar til å finne løsninger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti, viser til at ombudsnemnda er «meget bekymret» for Forsvarets evne til å tidsnok få på plass logistikk og støttefunksjoner nødvendige for å møte personelløkningen i Forsvarsløftet. Blant en rekke konkrete utfordringer nemnda i denne sammenheng peker på, er «regimet knyttet til sikkerhetsklareringer», en tematikk nemnda ønsker økt fokus på og planlegger å løfte i tiden som kommer.

Flertallet viser til at det de siste årene har vært en rekke mediasaker omhandlende et sikkerhetsklaringsregime som vanskelig kan kalles annet enn kronisk sendrektig. Blant annet hadde VG i 2025 en artikkelserie omhandlende praksisen med såkalt «sen fordeling» i Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA), en praksis som har medført betydelige negative konsekvenser for et betydelig antall vernepliktige.

Flertallet viser videre til at EOS-utvalget siden 2011 i årsmeldinger til Stortinget har påpekt den lange saksbehandlingstiden i klareringssaker. I utvalgets årsmelding til Stortinget for 2024 (Dokument 7 (2024–2025)) het det at

«Den lange saksbehandlingstiden bidrar etter utvalgets vurdering til å undergrave tilliten til klareringssystemet.»

Og at

«Utvalget mener den vedvarende lange saksbehandlingstiden er en sak som bør behandles av Stortinget, jf. EOS-kontrolloven § 17 fjerde ledd nr. 7.»

Flertallet viser til at Stortinget fulgte opp utvalgets bekymring ved å fatte følgende enstemmige vedtak (Innst. 393 S (2024–2025) til Dokument 7 (2024–2025)):

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte og innen rimelig tid komme tilbake til Stortinget med konkrete tiltak for å redusere saksbehandlingstiden i klareringssaker.»

Flertallet viser til at det til tross for dette vedtaket framkommer i EOS-utvalgets årsmelding for 2025 at saksbehandlingstiden i FSAs klareringssaker har gått opp sammenlignet med året før, noe som etter utvalgets vurdering er «uakseptabelt». Flertallet stiller seg bak denne vurderingen.

Flertallet viser videre til at regjeringen i Prop. 1 S (2025–2026) og Meld. St. 4 (2025–2026) viser til Stortingets vedtak og informerer om at vedtaket er under oppfølging, samt at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet er i gang med «eit arbeid med å modernisere klareringsinstituttet til eit system rusta for fremtida».

Flertallet merker seg videre at regjeringen i Prop. 76 L (2025–2026), foreslår en omfattende omorganisering av klareringsmyndigheten, men at proposisjonen ikke omtaler saksbehandlingstidene i klareringssaker eller hvilken effekt den foreslåtte omorganiseringen vil kunne ha for disse. Flertallet er derfor, i likhet med blant andre Norsk Tjenestemannslag (NTL) og YS Stat i høringssvar til regjeringen, bekymret for at omorganiseringen tvert imot vil kunne føre til en forlengelse av allerede uakseptabelt lange saksbehandlingstider, all den tid regjeringen ikke foreslår å bevilge økte ressurser til saksbehandling i klareringssaker.

Flertallet vil understreke viktigheten av at Forsvarsdepartementet tar både kritikken EOS-utvalget gjennom en årrekke har kommet med, og den sterke bekymringen forsvarsombudet nå uttrykker, på det høyeste alvor. Flertallet viser videre til Innst. 353 L (2025–2026). Flertallet forventer at Forsvarsdepartementet snarest følger opp Stortingets vedtak om å innen rimelig tid komme tilbake til Stortinget med konkrete tiltak for å redusere saksbehandlingstiden i klareringssaker.

Komiteen registrerer det Ombudsnemnda tar opp når det gjelder behovet for bedre kunnskaper innen krigens folkerett. Komiteen vil videre understreke viktigheten av å motarbeide mobbing og seksuell

trakassering i Forsvaret. Komiteen finner det bekymringsfullt at det fortsatt er et stort antall personer som opplever mobbing og seksuell trakassering i Forsvaret. Det er derfor viktig at arbeidet mot mobbing og seksuell trakassering forsterkes. Skal en lykkes med å få et bedre forsvar, må personellet som tjenestegjør der, etter komiteens syn være sikre og trygge i tjenesten.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at forsvarsombudet viser til at Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) oppgir at

«[...] omtrent 50 % av kvinnelige menige og studenter og unge kvinnelige ansatte i Forsvaret og i Forsvarsmateriell oppgir å ha opplevd seksuell trakassering det siste året.»

Disse medlemmer mener det høye tallet understreker viktigheten av at det iverksettes nødvendige tiltak for å redusere forekomsten av seksuell trakassering. Etter disse medlemmers syn er dette av høy viktighet ikke bare for den enkelte som utsettes for denne typen adferd, men også for at forsvarssektoren som helhet skal evne å rekruttere og beholde kompetansen som er nødvendig for å kunne gjennomføre den styrkingen av forsvarsevnen som Stortinget har vedtatt i langtidsplanen for forsvaret. Disse medlemmer mener arbeidet mot seksuell trakassering må ha høy prioritet.

Komiteen har merket seg det Ombudsnemnda skriver etter gjennomførte tilsyn, og forutsetter at Forsvarsdepartementet følger opp det nemnda her tar opp. Spesielt vil komiteen påpeke det nemnda skriver etter gjennomført tilsyn hos Forsvarets sanitet:

«Basert på tilsynet er nemndas inntrykk at Forsvaret, per i dag, ikke har tilstrekkelig beredskap for sanitet i krig.»

Komiteen har videre merket seg det forsvarsministeren skriver i brev av 24. februar 2026 angående dette tilsynet hos Forsvarets sanitet, og forutsetter at det arbeides videre med dette.

Komiteen har med interesse merket seg det Ombudsnemnda tar opp når det gjelder utdanningsreformen i Forsvaret, og når det gjelder Forsvarsbygg-modellen for eiendom, bygg og anlegg. Dette er store og prinsipielle spørsmål, og det er etter komiteens syn viktig at også regjeringen og Stortinget går inn i disse problemstillingene.

Komiteen har merket seg det Ombudsnemnda tar opp når det gjelder forebygging og håndtering av selvmord, hviletidsbestemmelser om bord på Forsvarets fartøy, soldatenes bekledning og utrusting og arbeidet med å styrke anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av Forsvarets veteraner.

Komiteen medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg Ombudsnemndas kommentarer om at det er flere eksempler på at personell både i og utenfor forsvarssektoren som synes det er forvirrende og uklart når forsvarssjefen knyttes til utsagn om at Forsvaret ikke skal øve mer, eller at løsningen for Forsvaret ikke er mer penger. Dette gir grobunn for motforestillinger og gjenspeiler ikke personellets oppfatning av hverdagen. Forsvarsledelsen må derfor som Ombudsnemnda skriver, ha et bevisst forhold til kommunikasjon. Disse medlemmer ser på dette som en grunnleggende utfordring.

Disse medlemmer noterer seg med stor interesse Ombudsnemndas kommentarer omkring tilsynet av utdanningsreformen i Forsvaret. Disse medlemmer merker seg særlig at utdanningsreformen ble gjennomført uten at konsekvensene var utredet skikkelig, og at man ikke forholdt seg til utredningsinstruksen. Det er særlig prosessene i Forsvarsdepartementet som Ombudsnemnda peker på. Hovedmotivet var å spare penger, og dette overskygget nær sagt alt annet. Disse medlemmer leser Ombudsnemnda slik at utdanningsreformens hovedmotiv med andre ord ikke var å styrke forsvarsevnen. Det skjedde en uforutsett kostandsglidning (til andre deler av Forsvaret) da utdanningsreformen var gjennomført, slik at resultatet av reformen trolig er blitt noe annet enn hva Stortinget var forespeilet av Forsvarsdepartementet. Ombudsnemnda trekker frem funksjonelt fravær som en uheldig konsekvens av utdanningsreformen. Funksjonelt fravær går ut på at man ikke erstattes i stillingen sin i avdeling mens man tar utdanning. Disse medlemmer vil understreke alvorligheten når Ombudsnemnda peker på at flere avdelinger har sett seg nødt til å etablere tilleggsutdanninger og økt kursaktivitet, for å kompensere for endringer i grunnutdanningen som utdanningsreformen etablerte.

Disse medlemmer er av den oppfatning at Forsvarsdepartementet ikke viser Ombudsnemnda den respekt den fortjener ved at de oversitter tilsvarsfristen to ganger og ikke evner å svare slik at deres tilsvarende kan bli inkludert i Ombudsnemndas årsrapport.

Disse medlemmer noterer seg at Forsvarsbygg er en gjenganger i Ombudsnemndas arbeid. I 2025 har Ombudsnemnda mottatt en rekke henvendelser som angår Forsvarsbygg, som i korthet går ut på at samarbeidet lokalt går bra, men at byggeprosessene er omstendelige og kostnadene meget høye. Disse medlemmer vil med stor tydelighet understreke det budskapet Ombudsnemnda kom med allerede i 2023:

«Nå som Forsvaret og forsvarsevnen skal styrkes betraktelig – og raskt – tyder mye på at Forsvarsbyggmodellen slik den fungerer i dag, er uegnet.»

Når Ombudsnemnda må adressere Forsvarsbygg også i rapporten for 2025, er disse medlemmer av den oppfatning at Forsvarsdepartementet ikke har tatt tak i denne saken slik de burde.

Disse medlemmer vil understreke at det er sterkt kritikkverdig at flere soldater ikke får utlevert tilstrekkelig eller riktig bekledning. Mangel på tilstrekkelig personlig bekledning og utrustning (PBU) har ført til at mange soldater får feil størrelse, og at flere avdelinger har gått til innkjøp av PBU ved bruk av driftsmidler. Disse medlemmer støtter fullt ut Ombudsnemndas syn på at det er Forsvarets plikt å gi soldatene riktig PBU.

Disse medlemmer har spesielt merket seg Ombudsnemndas tilsyn ved Forsvarets sanitet (FSAN), hvor det etter disse medlemmers syn er kritikkverdig at de tillitsvalgte for de ansatte hevder at FSAN som arbeidsgiver ikke forholder seg til sentrale avtaler som regulerer arbeidsforhold. Når hovedverneombudet under tilsynet mener at arbeidsmiljøutvalget ved FSAN «har vært et supperåd der ingen er forberedt», og i tillegg ut-

taler at de ansatte ved FSAN «er slitne og drittlei av omorganiseringer», er dette etter disse medlemmers syn et tydelig tegn på ledelsesutfordringer som Forsvaret og særlig FSAN burde ta på alvor. Disse medlemmer merker seg at fagavdelingen ved FSAN opplyser at de er «i startgropa» når det gjelder å innarbeide erfaringer fra Ukraina. Disse medlemmer undres over at dette arbeidet ikke har blitt prioritert og igangsatt på et tidligere tidspunkt.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 5 (2025–2026) – Innberetning fra Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret for 2025 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 2. mai 2026

Per-Willy Amundsen

leder

Sverre Myrli

ordfører